

Nr 165

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lindahl* och *Axel Jansson* (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard* (II: 69), har föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i nu tillämpade regler för återkrav av till uppförande eller inrättande av vissa sjukvårdsanläggningar beviljade statsbidrag, att återbetalningsskyldighet icke skall föreligga, därest anläggningen icke längre erfordras för det med statsbidraget avsedda ändamålet eller detta av landstinget tillgodoses på annat tillfredsställande sätt eller eljest mer än 25 år förflutit efter det anläggningen togs i bruk för det med bidraget avsedda ändamålet.

Motionärerna har anfört följande.

Till landstingen och de landstingsfria städerna utgår statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggningar för vissa vårdgrenar. Således utgår statsbidrag bl. a. till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter enligt en kungl. kungörelse av den 27 juni 1914. För uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus utgår statsbidrag från och med år 1920. Senare har statsbidrag införts för bl. a. förlossningsanstalter, medicinska barnavdelningar, anstalter för vård av kroniskt sjuka och psykiatriska lasarettavdelningar.

Med hänsyn till det aktuella kostnadsläget för sjukhusbyggnader är de utgående statsbidragen mycket obetydliga (exempelvis högst 2 000 kronor för vårdplats för nybyggnad inom tuberkulossjukvården och 2 500 kronor inom epidemisjukvården).

För statsbidragens åtnjutande krävs förbindelse av huvudmannen att icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande för framtiden använda anläggningen till annat än det därmed avsedda ändamålet och i flertalet fall därjämte förbindelse att, om anläggningen framdeles icke skulle komma att användas för ifrågavarande ändamål, återbära uppbyret statsbidrag eller så stor del därav, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Avsikten med statsbidragen har varit och är att stimulera huvudmännen till utbyggnad i erforderlig omfattning av vårdplatser för vissa sjukdomar. Numera har emellertid utvecklingen lett därhän, att inom vissa av

dessas områden överskott uppkommit på vårdplatser. Så är fallet inom tuberkulosvården, där många platser, till vilkas anordnande statsbidrag beviljats, inte längre erfordras för avsett ändamål. Härtill kommer att man eftersträvar en anknytning av tuberkulosvården till lasaretten. Allteftersom denna förbättring kan genomföras, frigörs ytterligare tuberkulosvårdplatser. En liknande utveckling har skett inom epidemisjukvården.

Understundom måste med statsbidrag anordnade vårdanläggningar avföras, därför att de icke längre fyller gällande krav på vårdstandard.

Om de friställda sjukvårdsplatserna icke tas i anspråk för annan statsbidragsberättigad sjukvård, avkrävs huvudmannen återbetalning av del av det uppburna statsbidraget. Härvid brukar Kungl. Maj:t tillämpa, att av det uppburna statsbidraget avskrivs i fråga om stenhus en procent och i fråga om trähus två procent för varje fullt år, som anläggningen nyttjats för det med bidraget avsedda ändamålet. Härav framgår, att ett stenhus bedömes utan mera genomgripande förbättringar kunna användas för sjukvårdsändamål under hundra år och trähus under femtio år.

Den av landstingen omhändertagna kroppssjukvården befinner sig emellertid i snabb utveckling. Inom loppet av några decennier krävs ofta sådana ombyggnader och moderniseringar inom sjukhuskroppen, att den ursprungliga anläggningen ofta förändras till oigenkännlighet. Med hänsyn härtill måste det vara högst orealistiskt att räkna med en så lång avskrivningstid som etthundra år. Härtill kommer att bidragen givits som stimuleringsbidrag och därmed får anses ha varit avsedda att täcka själva toppkostnaderna och således egentligen borde avskrivas omedelbart.

Inom Örebro län har under de senare åren tre tuberkulosjukstugor kunnat nedläggas på grund av minskad sjukdomsfrekvens och lokalerna tagas i anspråk för andra ändamål. I samband därmed har staten rest krav på återbetalning av huvudparten av uppburet statsbidrag. I överensstämmelse med en modern syn på tuberkulosvården planerar landstinget att till centrallasarettet överflytta den akuta tuberkulosvården. Där måste nya lasarettplatser uppföras på landstingets bekostnad. Enligt nu tillämpade regler skulle emellertid landstinget vid genomförande av denna plan få återbetala större delen av det till länssanatoriets uppförande beviljade byggnadsbidraget efter det att sjukhuset i över fyrtio år använts för sitt ursprungliga ändamål.

För epidemisjukvården har utvecklingen varit likartad. Flertalet epidemisjukstugor inom länet har avvecklats; en del därför att de icke längre fyllde rimliga krav på sjukvårdslokaler, en del därför att de icke längre erfordrades för epidemivården. När epidemisjukhuset i Örebro icke motsvarar aktuella krav, planerar landstinget att vid centrallasarettet uppföra en klinik för vård av såväl de sjukdomar, som omfattas av epidemilagen, som andra infektionssjukdomar. Epidemisjukhuset avses härefter, och sedan viss ombyggnad skett, att tagas i anspråk för andra sjukvårdsuppgifter. Även i det fallet skulle landstinget bli skyldigt att återbetala uppburet byggnadsbidrag för det gamla sjukhuset.

Landstingets strävan att hålla sjukvården på en hög standard medför således icke blott kostnader för nybyggnader utan även skyldighet att till staten återbetala för länge sedan uppburna statliga byggnadsbidrag till fastigheter, som även enligt statlig myndighet icke längre fyller aktuella krav.

För sjukvårdshuvudmännen ter sig de nu av staten tillämpade reglerna för återkrav av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggningar orimliga. En omedelbar omläggning av dessa är därför i hög grad påkallad.

Vid en omprövning av reglerna förefaller det uppenbart, att återbetalning av uppburet statsbidrag icke skall ske, om sjukhuset erhåller annan användning av den anledningen, att det icke längre erfordras för det med statsbidraget avsedda ändamålet, eller om sjukvårdshuvudmannen på annat bättre sätt tillgodoser detta behov. Än vidare bör den hittills tillämpade avskrivningstiden radikalt förkortas. Med hänsyn till dels den snabba takt i vilken sjukhus åldras och kräver moderniseringar, dels den ringa del av byggnadskostnaderna statsbidraget täcker och dels dettas karaktär av stimuleringsbidrag bör statsbidraget i vart fall anses avskrivet efter 25 år.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statskontoret* och *medicinalstyrelsen* avgivit yttranden, vilka bifogats detta utlåtande (*Bilaga 1 och 2*).

Utskottet. Såsom motionärerna anført tillämpas vid återbetalning av statsbidrag till sjukvårdsanstalt sedan gammalt den praxis, att det erhållna bidraget för varje år byggnaden använts för sitt ändamål nedräknas med 2 respektive 1 %, beroende på om byggnaden uppförts av trä eller sten, vilket gör en avskrivningstid av 50 år i förra och 100 år i senare fallet.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att en avkortning av dessa tider, med hänsyn såväl till den allmänna utvecklingen på ifrågavarande investeringsområde som till de förhållandevis ringa statsbidrag det här är fråga om, bör övervägas. Som jämförelse vill utskottet erinra om att man inom den statsbelånade bostadssektorn räknar med betydligt kortare avskrivningstider. Sjukhusanläggningarnas karaktär av specialbyggnader talar snarare för ännu kortare tider. En avskrivningstid om 25 år i enlighet med motionärernas förslag kan enligt utskottets mening väl motiveras. I varje fall synes den icke böra göras längre än den av medicinalstyrelsen förordade tiden av 40 år.

Utskottet är icke berett föreslå riksdagen att i vidare mån göra något bindande uttalande med anledning av motionärernas förslag. Den närmare avvägningen synes i stället böra överlämnas åt Kungl. Maj:t, varvid om så befinnes erforderligt förslag i ämnet bör underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må i anledning av motionerna I: 70 och II:
69 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet
anfört.

Stockholm den 19 november 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Karl Andersson, Gillström, Näsström, Boman, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Thun, Holmqvist, Rikard Svensson, fröken Ranmark, herrar Nils Theodor Larsson, Jacobsson, Anders Johansson och Domö; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Malmborg, Thapper, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, fröken Elmén, herrar Rubbestad, Svensson i Alingsås, Gustafsson i Stockholm, Nilsson i Göingegården, Gustafsson i Skellefteå, Gerhard Nilsson i Gävle, fru Thorsson och herr Helén.

Till riksdagens statsutskott

Enligt Kungl. Maj:ts remiss den 7 mars 1957 har statskontoret att till Eder avgiva yttrande över två inom riksdagen väckta motioner (I: 70 och II: 69) angående förslag till ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning. Med anledning härav får statskontoret anföra följande.

Statsbidrag, som utgått för uppförande eller inrättande av såväl sjukvårdsanläggning som pensionärshem och arbetshem, ävensom understöd för olika ändamål från allmänna arvsfonden återkrävas enligt hittillsvarande praxis, om det understödda objektet användes för annat än det med bidraget avsedda ändamålet. Därvid nedräknas statsbidraget med 1 % för stenhus, 2 % för trähus och 10 % för inventarier för varje år, som objektet nyttjats för det bidragsberättigade ändamålet. Härifrån avvikande principer för beräkning av återbetalningens storlek ha använts beträffande medel, som anvisats från fonden för friluftslivets främjande, där bidraget, enligt vad statskontoret erfarit, regelmässigt användes till förvärv även av inventarier. Vid återkrav har här nedräkning pläгат ske med 4 procent per år å hela det lämnade bidraget.

Reglerna för återkrav av statsbidrag ha, statskontoret veterligt, tidigare icke gjorts till föremål för ingående överväganden ur mera generella synpunkter. Vid ett ståndpunkttagande till det i motionerna berörda spörsmålet om storleken av återkrav av statsbidrag bör förväxling icke ske med avskrivning i teknisk bemärkelse. Sådan avskrivning har berörts i statens sjukhusberednings betänkande I (SOU 1944: 47 s. 44 ff) och avser affärsmässig nedskrivning av det i en sjukhusanläggning investerade kapitalet (jfr även SOU 1942: 60). För detta ändamål föreslogs en degressiv skala, så att ett restvärde å 30 procent kvarstår efter 30 år, innebärande att återstående avskrivning tager ytterligare omkring 20 år.

Ett visst samband mellan dylika avskrivningsregler och statsmakternas återkrav av lämnade statsbidrag torde dock finnas. Riskerna för att återbetalning kan aktualiseras få nämligen förutsättas medverka såväl till en förnuftig ekonomisk planläggning av förekommande byggnationer som till en försiktig avskrivningspolitik. Ett bifall till motionerna skulle måhända minska denna försiktighet och kunna leda till ur det allmännas synpunkt mindre tillfredsställande resultat. Detta gör sig särskilt gällande, därest avskrivningen grundar sig enbart på det av byggherren upplånade kapitalet och således icke omfattar erhållet statsbidrag.

De i motionerna föreslagna åtgärderna kunna således förutsättas ha stor betydelse, och det aktualiserade problemet berör för övrigt icke endast statsbidragen till sjukvårdsanläggningar. En ingående utredning av principfrågorna synas erforderlig, innan nya principer tillämpas, och härvid torde även reglerna för återkrav av övriga i det föregående omfördälda statsbidrag böra upptagas till bedömande. I detta sammanhang må erinras, att allmänna statsbidragsutredningen nyligen avgivit betänkande om förenklad statsbidragsgivning till primärkommunernas kapitalutgifter (stencilerat).

Slutligen vill statskontoret framhålla, att en omedelbar omläggning icke synes oundgängligen påkallad. Vid Kungl. Maj:ts prövning av ärenden om eventuell återbetalning föreligger möjlighet att beakta förhållanden, som kunna motivera uppskov med eller befrielse från återbetalning. I åtskilliga fall har också föreskrivits, att återbetalning icke skall ske, så länge en med

statsbidrag tillkommen anläggning av bidragstagaren disponeras för annat av Kungl. Maj:t godkänt ändamål. Med anledning härav lära motionerna icke för närvarande böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, deltagit statskommissarien Jerdenius. Stockholm den 1 april 1957.

IVAR LÖFQVIST

Börje Kull

Allan Johansson

Bilaga 2

Till riksdagens statsutskott

Genom remiss den 7 mars 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att till riksdagens statsutskott överlämna utlåtande över inom riksdagen väckta och till utskottet hänvisade likalydande motioner, I: 70 och II: 69, om viss ändring i gällande regler för återkrav i vissa fall av beviljade statsbidrag för uppförande eller inrättande av sjukvårdsanläggning.

Motionärerna anföra, att då sjukvårdsanstalt till vars anordnande statsbidrag utgått nedlades, plögade i enlighet med av huvudmannen avgiven förbindelse uppburet statsbidrag återkrävas med av Kungl. Maj:t genom särskilt beslut fastställt belopp, varvid enligt praxis avdrag för värdeminskning tillgodoskrevs huvudmannen med en procent i fråga om stenhus och två procent i fråga om trähus för varje fullt år, varunder anläggningen utnyttjats för det med bidraget avsedda ändamålet. De för närvarande tillämpade reglerna på detta område tedde sig orimliga särskilt i de fall, då sjukvårdsanstalt nedlades på grund av minskat behov av vårdplatser. I detta avseende erinras om nuvarande förhållanden inom tuberkulos- och epidemivården. Vidare framhålles, att kroppssjukvården befunne sig i snabb utveckling och att inom loppet av några decennier ofta krävdes sådana ombyggnader och moderniseringar inom sjukhuskroppen, att den ursprungliga anläggningen förändrades till oigenkännlighet, varför det vore orealistiskt att räkna med så långa avskrivningstider som för närvarande.

På grund härav föreslå motionärerna sådan ändring i nu tillämpade regler för återkrav av till uppförande eller inrättande av vissa sjukvårdsanläggningar beviljade statsbidrag, att återbetalningsskyldighet icke skulle föreligga, därest anläggningen icke längre erfordrades för det med statsbidraget avsedda ändamålet eller detta av landstinget tillgodosåges på annat tillfredsställande sätt eller eljest mer än 25 år förflutit efter det anläggningen tagits i bruk för det med bidraget avsedda ändamålet.

Med anledning därav får medicinalstyrelsen anföra följande.

I likhet med motionärerna anser medicinalstyrelsen, att nu tillämpade regler beträffande återbäring av för sjukvårdsanstalter uppburna anläggningsbidrag kunna leda till återkrav av dylikt bidrag, som i vissa situationer framstå som obilliga. Detta gäller främst, då en anstalt nedlägges efter att ha varit i bruk för sitt ändamål under lång tid. Medicinalstyrelsen finner därför, att eventuell ändring av praxis på detta område bör taga sikte på att förkorta de långa avskrivningstiderna för statsbidragen å 100 år för stenhus och 50 år för trähus.

Medicinalstyrelsen vill erinra om att statens sjukhusutredning i sitt betänkande rörande den förvaltningsekonomiska statistiken vid kroppssjukhusen (SOU 1944: 47) behandlat frågan om avskrivning av sjukhusanläggningens värde.

Utredningen anför bland annat följande:

»Den tid, varunder ett sjukhus kan utnyttjas, varierar i hög grad. Sjukhusets byggnadsstomme kan visserligen bestå mycket länge, under förutsättning att den underhålls på lämpligt sätt, men för att sjukhuset som sådant skall kunna i anslutning till den oavbrutet fortgående utvecklingen på den medicinska vetenskapens område tillfredsställande fylla sin uppgift, måste sjukhuskroppen med vissa års mellanrum undergå en fortlöpande modernisering. Hur länge viss sjukhusbyggnad kan tillfredsställande fylla sitt ändamål, är därför mycket svårt att avgöra. Det beror många gånger mindre på byggnadsstommens kvalitet än på planlösning, utvidgningsmöjligheter, sjukhusområdets karaktär m. m. Ju mer förutseende huvudmannen varit vid upprättandet av generalplanen och planlösningen för en sjukhusanläggning desto större livslängd kunna de enskilda byggnaderna förutsättas hava. Vid sådant förhållande bliva också ombyggnader och moderniseringar på lång sikt mera lönande».

Med utgångspunkt häri förordade sjukhusutredningen en avskrivningstid av omkring 50 år, som enligt föreliggande erfarenhet syntes motsvara det antal år, under vilka en sjukhusanläggning efter lämpliga moderniseringar ansågs kunna fylla sin uppgift. Därvid ansågs icke någon differentiering böra ske mellan sten- och trähus.

Det är att märka, att sjukhusutredningen, vars överväganden gälla sjukhusanläggningars värde, vid bestämmande av avskrivningstiden till 50 år, förutsatt att inom nämnda tid skulle avskrivas jämväl de nya värden, som tillföras anläggningarna genom reparationer och moderniseringar. Då statsbidragen till anordnandet av sjukvårdsanstalter återigen hänföra sig alltså till anstalterna i deras skick vid i anspråktagandet för respektive ändamål men icke till senare företagna investeringar, torde det vara berättigat att räkna med kortare avskrivningstid än 50 år för dessa bidrag. Den av motionärerna föreslagna avskrivningstiden å 25 år synes emellertid alltför kort. Det är visserligen riktigt, att en sjukvårdsanstalt efter 25 å 30 år som regel är så nedsliten eller föråldrad, att omfattande reparationer och modernisering kunna bli erforderliga. Men anläggningen torde dock ännu efter en sådan tidrymd få anses äga ett icke obetydligt restvärde. Medicinalstyrelsen vill för sin del förorda en avskrivningstid för statsbidragen å 40 år, vilket motsvarar ett årligt värdeminskningsskatt på 2,5 %, lika för sten- och trähus. Styrelsen vill tillägga, att en avskrivningstid å 40 år tillämpas jämväl i fråga om statliga sjukhusanläggningar, vilka redovisas på statens allmänna fastighetsfond.

Motionärernas förslag, att återbetalningsskyldighet för huvudmännen icke skulle föreligga, därest anläggningen icke längre erfordrades för det med statsbidraget avsedda ändamålet, anser sig medicinalstyrelsen icke kunna biträda. Den utveckling, som lett till minskning av vårdplatsbehovet inom vissa sjukvårdsgrenar, har skett under en lång följd av år, och de intressen, som motionärerna velat beakta genom nämnda förslag, torde på tillfredsställande sätt tillgodoses genom förkortning av avskrivningstiden. Ej heller anser styrelsen lämpligt, att befrielse från återbetalningsskyldighet alltid skulle medgivas i fall då vårdbehovet tillgodoses »på annat tillfredsställande sätt». En regel av sådant innehåll skulle komma att vålla avsevärda svårigheter vid tillämpningen och torde, därest avskrivningstiden förkortas, icke heller vara erforderlig.

Sammanfattningsvis vill medicinalstyrelsen i anledning av motionerna förorda, att huvudmans skyldighet att återbetala uppburet statsbidrag begränsas på så sätt, att avdrag för byggnadens värdeminskning medgives med 2,5 % för varje helt år anstalten varit i bruk för sitt ändamål.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit tjänsteförrättande generaldirektören Björkquist, medicinalråden von Zweigbergk och Åmark, överinspektören Arneus, förste byråsekreteraren Ahlberg, föredragande, och medicine doktorn Lundquist. Stockholm den 18 april 1957.

ERIK BJÖRKQUIST

Tor Ahlberg

Björn Sundström